

บทที่ 2

บทบาทของฝ่ายปกครองกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

บทบาทของฝ่ายปกครองด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ฝ่ายปกครองนั้นก็มิมีบทบาทมาแต่โบราณแล้ว โดยบทบาทของฝ่ายปกครองเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยและงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ได้มีวิวัฒนาการมาโดยลำดับ คือ

สมัยสุโขทัย

การปกครองสมัยสุโขทัยเป็นแบบพ่อปกครองลูก และจากหลักศิลาจารึก ทำให้ทราบว่สุโขทัยเป็นเพียงนครรัฐขนาดเล็ก มีประชากรไม่มากนัก ระบบบริหารไม่ยุ่งยากซับซ้อน ไม่มีพิธีรีตอง ไม่มีกฎหมายหรือระเบียบกฎเกณฑ์ให้ยุ่งยาก อำนาจทุกอย่างรวมทั้งการปกครองอยู่ที่พ่อขุน¹ ซึ่งอำนาจดังกล่าวรวมถึงอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการบังคับใช้กฎหมายด้วย

สมัยอยุธยา

ในสมัยอยุธยานั้น การรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมืองนั้นจะเป็นหน้าที่ของสมุหนายกและเสนาบดีจตุสดมภ์ทั้ง 4 ฝ่าย คือ เวียง วัง คลัง นา โดย ทั้งสี่ฝ่ายเป็นผู้ดำเนินการรักษาระเบียบตามอำนาจหน้าที่ที่ตนทำอยู่ซึ่งรวมทั้งหน้าที่ในการชำระคดีความหรืออำนาจตุลาการด้วยโดยเสนาบดีจตุสดมภ์ ทั้ง 4 ฝ่าย มีหน้าที่ คือ ²

1. ขุนเวียงหรือพระนครบาล มีหน้าที่ในการปกครองท้องที่ รักษาความสงบเรียบร้อยและปราบปรามโจรผู้ร้ายตลอดจนลงทัณฑ์แก่ผู้กระทำผิด
2. ขุนวังหรือพระธรรมาธิกรณ์ มีหน้าที่รักษาพระราชมณเฑียร และพระราชวังชั้นนอกใน ราชพิธีและงานตุลาการ
3. ขุนคลังหรือพระโกษาธิบดี มีหน้าที่เก็บรักษาพระราชทรัพย์และบังคับศาลชำระความเกี่ยวข้องกับพระราชทรัพย์หลวงทั้งหลาย
4. ขุนนา หรือพระเกษตรา มีหน้าที่ดูแลการทำไร่ของราษฎร เก็บข้าวขึ้นยุ้งฉางหลวงเก็บค่านา หางข้าวตลอดจนพิจารณาคดีความเกี่ยวกับนา

¹ ชาญชัย แสงวงศ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 156

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 157.

ดังนั้น อำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง รวมทั้งงานยุติธรรมทางด้านต่าง ๆ อำนาจพิพากษาชำระคดีความ ก็เป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายพลเรือนอันมีอัครเสนาบดี คือ สมุหนายกเป็นผู้รับผิดชอบสูงสุด โดยมี ขุนเวียง ขุนวัง ขุนคลัง และขุนนา แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบแตกต่างกันไปโดยการปกครองสมัยอยุธยาได้มีการใช้ตัวบทกฎหมาย (Regulatory) มาบังคับใช้ จะเห็นได้จากการตรากฎหมายถึง 8 ฉบับในสมัยพระเจ้าอู่ทอง เช่น พระอัยการอาญาหลวง พ.ศ. 1895 เป็นต้น³

สมัยรัตนโกสินทร์

การบริหารราชการแผ่นดินในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังคงใช้รูปแบบเดียวกับสมัยอยุธยา ฝ่ายพลเรือนคือ สมุหนายกและจตุสดมภ์ทั้ง 4 ฝ่าย ยังคงมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและชำระคดีความ งานตุลาการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของตนอยู่ จนกระทั่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน (Administrative reform)⁴ ทำให้การรักษาความสงบเรียบร้อยและงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน่วยงานรับผิดชอบและเป็นระเบียบชัดเจนขึ้น

โดยการรักษาความสงบเรียบร้อยได้กระจายความรับผิดชอบอยู่ในกระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม และกระทรวงเมืองหรือนครบาล ซึ่งภายหลังภาระหน้าที่ก็เป็นของกระทรวงมหาดไทยฝ่ายเดียว ส่วนงานด้านการตัดสินคดีความและงานตุลาการทั้งหลายก็ได้มีการรวบรวมเองงานด้านการพิจารณาความและศาลทั้งหลายที่กระจายอยู่ตามที่ตั้งต่าง ๆ เข้ามารวมอยู่ที่กระทรวงยุติธรรมเพียงแห่งเดียว

จะเห็นได้ว่าบทบาทในการรักษาความสงบเรียบร้อยและงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตั้งแต่อดีตไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์ในสมัยสุโขทัยโดยตรงหรือการมอบอำนาจให้อัครเสนาบดีและเสนาบดีจตุสดมภ์ในสมัยอยุธยาจนถึงการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองไม่ว่าจะเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของอัครเสนาบดีและเสนาบดีจตุสดมภ์

³ เรื่องเดียวกัน

⁴ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 57

ตลอดจนพ่อเมือง หมื่นแขวง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แม้ภายหลังการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน นั้น บทบาทในการรักษาความสงบเรียบร้อยของฝ่ายปกครองก็ยังคงมีอยู่ รวมทั้งอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วย เว้นแต่หน้าที่ตัดสินคดีความและงานตุลาการที่มีศาล มาทำหน้าที่โดยเฉพาะแล้ว

บทบาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝ่ายปกครองยังปรากฏชัดเจนตาม กฎหมายตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ รศ. 116 และพระราชบัญญัติลักษณะ ปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกฎหมาย เหล่านี้ได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครอง ในส่วนที่เกี่ยวกับความอาญาและงาน ด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้อย่างชัดเจน จะเห็นได้จากพระราชบัญญัติลักษณะปกครอง ท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ที่กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในทางการปกครองและรักษาความ สงบเรียบร้อยในเขตหมู่บ้านของตนและมีอำนาจหน้าที่ในการที่เกี่ยวกับความอาญาลำหรับกำนัน นั้นมีหน้าที่ในการที่เกี่ยวกับความอาญาด้วยและยังมีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความ สงบเรียบร้อยเช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย⁵ นอกจากนี้ตำแหน่งกรรมการอำเภอหรือนายอำเภอใน ปัจจุบันและปลัดอำเภอก็มีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและรับผิดชอบงานด้านคดีความ ไม่ว่าจะเป็ทางแพ่งและทางอาญา ในเขตท้องที่ของตนด้วย⁶ ซึ่งพระราชบัญญัติลักษณะ ปกครองท้องที่เป็นกฎหมายที่แบ่งอำนาจหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝ่าย ปกครองที่ชัดเจนโดยกำหนดให้ฝ่ายปกครองมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลและรักษาความ สงบเรียบร้อย และมีหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาทในคดีบางประเภทเท่านั้น แต่ไม่มีอำนาจทาง การชำระคดีความตัดสินคดีความเช่นในอดีตเป็นการแบ่งหน้าที่ในงานยุติธรรมอย่างชัดเจน ระหว่างฝ่ายปกครองและฝ่ายตุลาการ

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเมื่อ พ.ศ.2478 ซึ่งได้กำหนดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นการสอบสวน สืบ สอนตลอดจนงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา,เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการ และวิธีการดำเนินการไว้โดยเฉพาะโดยในส่วนของเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการนั้นได้กำหนด ผู้ดำเนินการในชั้นเจ้าพนักงาน โดยเฉพาะไว้สองฝ่ายคือ

1. ตำรวจ
2. พนักงานฝ่ายปกครอง

⁵ พ.ร.บ. ปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457,มาตรา 27,28,34,34 ทวิ,35

⁶ พ.ร.บ.ปกครองท้องที่ พ.ศ.2457,มาตรา 66 วรรค 2, 83 วรรค 2, 101 และ 108

ดังนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2478 เป็นต้นมา การรักษาความสงบเรียบร้อยและงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในส่วนภูมิภาคในชั้นเจ้าพนักงานซึ่งเคยเป็นอำนาจของกรมการอำเภอจึงได้เปลี่ยนมาเป็นของพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้พนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้กระทำการสอบสวนโดยฝ่ายตำรวจมีหน้าที่จับกุมปราบปรามจนกระทั่งในปี พ.ศ.2481 กระทรวงมหาดไทยได้สั่งให้มีการโอนสอบสวนคดีอาญาจากอำเภอหรือจากเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองให้เป็นหน้าที่ของตำรวจโดยให้เหตุผลว่า⁷

1. เมื่อได้มอบอำนาจให้ฝ่ายตำรวจฝ่ายเดียวแล้ว เมื่อตำรวจมีกำลังเพียงพอ การปฏิบัติก็คงได้ผลดีสมประสงค์
2. ฝ่ายอำเภอเมื่อปลดเปลื้องภาระเรื่องการปราบปรามและสอบสวนไปแล้วจะได้มีโอกาสปฏิบัติหน้าที่ในทางปกครองบำรุง ส่งเสริมและอบรมพลเมืองให้บังเกิดผลดีได้เช่นเดียวกันต่อมาการโอนอำนาจการสอบสวนระหว่างตำรวจและพนักงานฝ่ายปกครองก็เปลี่ยนแปลงไปมาหลายครั้งจนกระทั่ง พ.ศ. 2523 ก็ได้มีการออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 กำหนดให้อำนาจสอบสวนคดีอาญาและการดำเนินการเกี่ยวกับความอาญายังคงเป็นของตำรวจและฝ่ายปกครองแต่ให้ตำรวจเป็นหลักในการสอบสวนคดีอาญา และฝ่ายปกครองมีหน้าที่เกี่ยวกับให้ความเห็นชอบประสานงานให้ความช่วยเหลือแก่หน่วยงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางอาญา ด้วยกันและต่อประชาชน

ดังนั้น พนักงานฝ่ายปกครองจึงเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาอันมีหน้าที่ จับกุม ปราบปราม ผู้กระทำผิดกฎหมายและมีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองด้วยและเมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุคลากรแล้วฝ่ายปกครองมี ทั้งส่วนข้าราชการและไม่ใช้ข้าราชการ ที่ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองรวมทั้งสมาชิกองค์กร ต่าง ๆ ซึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน รวมแล้วทั่วภูมิภาคของประเทศจำนวนกว่า 1,300,000 คน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองและผู้ช่วยเจ้าพนักงานเหล่านี้ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายบริหารหรือเป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยที่หน้าที่ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของฝ่ายบริหาร คือ การรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองนั้น ฝ่ายปกครองถือว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง หรือเป็นตัวแทนของฝ่ายบริหารในการรักษาความสงบเรียบร้อย มีบทบาทอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วย

⁷ กระทรวงมหาดไทย "หนังสือ ที่ 349/2480 " 3 กุมภาพันธ์ 2480.

สำหรับในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยนั้นพนักงานฝ่ายปกครอง หรือฝ่ายปกครองถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วย แม้ว่า บทบาทของฝ่ายปกครองในการดำเนินคดีอาญาจะไม่เด่นชัด และปฏิบัติหรือดำเนินการเป็นหน้าที่ ประจำ เนื่องด้วยเหตุผลทางนโยบายของหน่วยงานบังคับบัญชา คือ กระทรวงมหาดไทยมีความ ต้องการให้ฝ่ายปกครองปฏิบัติหน้าที่ในทาง ปกครอง บำรุงส่งเสริม พัฒนาท้องที่และประชาชน เป็นหลัก และให้ตำรวจมีหน้าที่ในการจับกุม ปรามปราม สืบสวน สอบสวน คดีอาญา ทำให้โดยทั่วไปแล้วเมื่อก้าวถึงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้วจะกล่าวเพียง ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ โดยไม่ได้รวมถึงฝ่าย ปกครองหรือพนักงานฝ่ายปกครองเลย ทั้งที่ในทาง กฎหมายแล้วฝ่ายปกครองถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในฐานะเป็นเจ้าของ หน้าที่ขั้นต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน้าที่ในการรับแจ้งความ จับกุม ค้น ควบคุม ตัวบุคคล สอบสวน สืบสวน ตลอดจนทำความเห็นในคดีเสนอต่อพนักงานอัยการเช่นเดียวกับ ตำรวจ

ดังนั้นฝ่ายปกครองถือว่าเป็นหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและ พนักงานฝ่ายปกครองเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายอาญา ซึ่งมีบทบาทอำนาจหน้าที่ในการ ดำเนินคดีอาญาและงานที่เกี่ยวข้องกับความอาญาทั้งตามกฎหมายและในความเป็นจริง อันได้แก่

2.1 การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในทางอาญาของฝ่ายปกครอง

บทบาทของฝ่ายปกครองในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในทางอาญานั้นเป็น บทบาทที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่ง เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนวยความสะดวก ยุติธรรมทางอาญาเป็นหน้าที่สำคัญของฝ่ายบริหาร ซึ่งบทบาทของฝ่ายปกครองในฐานะตัวแทน ฝ่ายบริหารและเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องของการ ตรวจสอบดูแลช่วยเหลือสนับสนุนหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและเป็นบทบาท ของการอำนวยความสะดวกยุติธรรมต่อประชาชน อันได้แก่

2.1.1 การทำความเห็นแย้งในคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มี คำสั่งไม่ฟ้องและคำสั่งนั้นไม่ใช่ของอธิบดีกรมอัยการ ถ้าในนครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี ให้รีบส่ง สำนวนการสอบสวนพร้อมคำสั่งไปเสน่ออธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจหรือผู้ช่วยอธิบดี กรมตำรวจถ้าในจังหวัดอื่นให้รีบส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไปเสน่อผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ทั้งนี้มิได้ตัดอำนาจพนักงานอัยการที่จะจัดการอย่างใดแก่ผู้ต้องหาซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 143

ในกรณีที่อธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจหรือผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจใน นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี หรือผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดอื่นแย้งคำสั่งของพนักงานอัยการ ให้ส่งสำนวนพร้อมความเห็นที่แย้งกันไปยังอธิบดีกรมอัยการเพื่อชี้ขาด.....”

ความในมาตรานี้หมายความว่า ในกรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ในคดีอาญาหากมิใช่คำสั่งของอธิบดีกรมอัยการหรืออัยการสูงสุดในปัจจุบัน ในจังหวัดอื่นนอกจาก กรุงเทพมหานครให้ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมคำสั่งเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดและในกรณี ผู้ว่าราชการจังหวัดแย้งคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ก็ให้ส่งสำนวนพร้อมความเห็นที่แย้งไปยัง อัยการสูงสุดเพื่อชี้ขาด

สำหรับการทำความเข้าใจเห็นแย้งของผู้ว่าราชการจังหวัดมีหลักเกณฑ์ คือ⁸

1. ต้องเป็นเพียงความเห็นมิใช่คำสั่ง
2. ต้องเป็นความเห็นของผู้ว่าราชการจังหวัดเท่านั้น หากผู้อื่นลงนามจะต้องปรากฏในความเห็นนั้นว่า ผู้นั้นเป็นผู้รักษาราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัด
3. ต้องเป็นความเห็นแย้งคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการมิได้สั่งไม่ฟ้อง ผู้ว่าราชการไม่อาจมีความเห็นแย้งได้
4. ถ้าผู้ว่าราชการจังหวัดได้เห็นชอบกับคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการไปแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดจะมาทำความแย้งในภายหลังอีกไม่ได้
5. ผู้ว่าราชการจังหวัดจะต้องให้เหตุผลในการแย้งประกอบด้วย เพื่อให้อัยการสูงสุดสามารถชี้ขาดได้
6. ผู้ว่าราชการจังหวัดไม่มีอำนาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติม เพื่อประกอบการทำความเข้าใจ

ดังนั้น อำนาจในการพิจารณาสำนวนคำสั่งไม่ฟ้องและคำสั่งนั้นมิใช่คำสั่งของ อัยการสูงสุดในจังหวัดอื่นของผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นมีความสำคัญและจำเป็นเพราะหาก ผู้ว่าราชการจังหวัดมีความเห็นสอดคล้องกับพนักงานอัยการก็จะทำให้คำสั่งไม่ฟ้องนั้นมีผล เด็ดขาด⁹ แต่หากผู้ว่าราชการจังหวัดมีความเห็นแย้งกับคำสั่งของพนักงานอัยการ คือมีความ เห็นว่าควรสั่งฟ้องคดี ก็ต้องให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ชี้ขาดอีกครั้งหนึ่ง การทำความเข้าใจเป็นการให้ ฝ่ายปกครองในฐานะตัวแทนฝ่ายบริหารพิจารณากลับกรองความเห็นของพนักงานอัยการอีก

⁸ กิตติพงศ์ สาระวาสี, “ผู้ว่าราชการจังหวัดกับการสอบสวนคดีอาญา” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 131 – 134 .

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 142.

ครั้งหนึ่ง และเป็นความเห็นที่สอง (Second opinion) ซึ่งช่วยให้ระบบการสั่งไม่ฟ้องคดีมีการตรวจสอบและดุลอำนาจ (Check and balance) ระหว่างพนักงานอัยการและฝ่ายปกครอง¹⁰

2.1.2 การควบคุมการสอบสวนคดีอาญาโดยฝ่ายปกครอง

ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523

วางหลักเกี่ยวกับการเข้าควบคุมการสอบสวนคดีอาญาไว้โดยกำหนดให้ปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอหรือ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ แล้วแต่กรณี¹¹ เป็นผู้มีอำนาจเข้าควบคุมการสอบสวนคดีอาญา โดยปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ จะเข้าควบคุมการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปด้วยเหตุ¹²

- กรณีมีผู้เสียหาย ผู้กล่าวโทษผู้ต้องหาหรือร้องขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หรือ
- กรณีเห็นเป็นการสมควร กำกับการดูแล เร่งรัด ติดตามการสอบสวนคดีอาญาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ในการควบคุมการสอบสวนในชั้นต้นอาจควบคุมโดยการ

- (1) เรียกพนักงานสอบสวนในจังหวัดหรืออำเภอแล้วแต่กรณีชี้แจง
- (2) เรียกพนักงานสอบสวนในจังหวัดหรืออำเภอพร้อมทั้งสำนวนการสอบสวนมา

ตรวจและให้คำแนะนำเร่งรัดให้ดำเนินการให้เป็นผลดีและเป็นไปในทางที่ชอบและเหมาะสม

การควบคุมการสอบสวนในชั้นต้นของฝ่ายปกครองนี้ ผู้ควบคุมอาจเรียกหัวหน้าพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนจากฝ่ายตำรวจ ให้มาชี้แจงข้อเท็จจริง ข้อสงสัยต่างๆ รวมทั้งข้อกฎหมายและพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ควบคุมก็อาจสอบถามตรวจในประเด็นคดี การสืบหาพยานหลักฐาน การปรับข้อกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริง โดยอาจให้คำแนะนำหรือแนวทางประกอบด้วย โดยการแนะนำชี้แจงต่าง ๆ อาจจะทำด้วยวาจาหรืออาจทำเป็นหนังสือ หรือบันทึกก็ได้ซึ่งการควบคุมเบื้องต้นกล่าว ทำให้เกิดความเป็นธรรมและรอบคอบต่อคดีตั้งแต่เริ่มต้นอันทำให้เกิดความยุติธรรมต่อคดีอย่างมากที่สุด

¹⁰ บุญสนอง บุญมี, "บทบาทข้าราชการฝ่ายปกครองในการอำนวยความยุติธรรมกรณีการสั่งคดีอาญาในการทำความเห็นแย้ง", นิตยสารเทศบาล. 96 (มกราคม 2543) : 28.

¹¹ ข้อบังคับการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523, ข้อ 12.4, 12.5 และ 12.7

¹² กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือที่ มท 0404/ว 529", 25 พฤษภาคม 2533.

ในกรณีที่ปรากฏว่าการควบคุมในขั้นต้นจะไม่ได้ผล ฝ่ายปกครองมีอำนาจเข้าควบคุมการสอบสวนด้วยตนเองเลยก็ได้โดยกรณีที่ฝ่ายปกครองเข้าควบคุมการสอบสวนนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ จะเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนตามมาตรา 18 วรรคสุดท้าย แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม มาตรา 140 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹³

ในกรณีที่ฝ่ายปกครองเข้าควบคุมการสอบสวนก็ต้องเข้าเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน โดยผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ แล้วแต่กรณี และยังเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ซึ่งมีหน้าที่ทำความเห็นในคดีว่า ควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องประกอบสำนวนเสนอพนักงานอัยการ¹⁴ รวมทั้งมีอำนาจงดการสอบสวนหรือเสนอความเห็นงดการสอบสวนกรณีไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด¹⁵ และมีอำนาจเปรียบเทียบคดีตามคำสั่งของพนักงานอัยการได้¹⁶

สำหรับปลัดกระทรวงมหาดไทย เมื่อใช้อำนาจควบคุมการสอบสวนปลัดกระทรวงมหาดไทยไม่ต้องเข้าเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนและเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบด้วยตนเอง แต่อาจใช้วิธีตั้งหัวหน้าพนักงานสอบสวนและคณะพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสอบสวนเสร็จก็จะรายงานผลต่อปลัดกระทรวงมหาดไทยทราบพร้อมทั้งขอความเห็นในการให้ความเห็นในคดี ก่อนส่งสำนวนเสนอต่อพนักงานอัยการ¹⁷

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคสุดท้าย "ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้นหรือผู้รักษาราชการแทน"

มาตรา 140 "เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน เห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ให้จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้..."

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 141

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 140

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 144

¹⁷ ข้อบังคับการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523, ข้อ 12.7

การควบคุมการสอบสวนโดยฝ่ายปกครองนั้นถือเป็นวิธีการที่ฝ่ายบริหารใช้อำนาจในการให้ฝ่ายปกครองได้กำกับดูแลราชการบริหารส่วนภูมิภาค เพราะงานด้านการสอบสวนคดีอาญาในส่วนภูมิภาคเป็นงานในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน ถือเป็นภาระหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของฝ่ายบริหาร

ดังนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ แล้วแต่กรณีในฐานะ หัวหน้าผู้ปกครอง บริหารในระดับจังหวัด อำเภอ และกิ่งอำเภอ ตามลำดับ จึงควรมีอำนาจในการเข้าไปตรวจสอบ ดูแลในขั้นตอนการสอบสวน ซึ่งหากพบว่ามีเหตุอันสมควรก็สามารถเข้าควบคุมการสอบสวนโดยเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนและพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ ซึ่งทำให้ผู้กล่าวโทษ ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาที่มีความมั่นใจว่าจะได้รับความยุติธรรมอย่างเต็มที่จากการเข้าควบคุมการสอบสวนซึ่งการเข้าควบคุมการสอบสวนเป็นกลไกอันสำคัญยิ่งสำหรับการกำกับดูแลพนักงานสอบสวนให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงธรรมและถูกต้อง¹⁸

2.1.3 การอำนวยความสะดวกอื่นในทางอาญา

บทบาทของฝ่ายปกครองในการอำนวยความสะดวกทางอาญานอกจากบทบาทในเรื่องของการทำความเข้าใจในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา, การควบคุมการสอบสวนคดีอาญาแล้ว ฝ่ายปกครองยังมีบทบาทช่วยในงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอื่น ๆ อีกได้แก่

2.1.3.1 กรณีผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอประสบเหตุความผิดอาญา

ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ข้อ 4.4 ได้วางหลักว่า ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอได้ประสบเหตุความผิดอาญา ซึ่งควรจะได้กระทำการจับกุมได้ ก็ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอทำการจับกุม แต่ถ้าไม่อาจจับกุมได้ทันทีก็สั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ทำการจับกุมและเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนดำเนินคดี ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอทำการสืบสวนสอบสวนหรือสั่งให้ เจ้าหน้าที่ดำเนินการเพื่อรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่ในที่เกิดเหตุหรือดำเนินการทั้งหลายอื่น ๆ เช่น ตรวจตัวบุคคล ตรวจสอบสิ่งของ ค้นเพื่อพบสิ่งของ และยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ได้พบ ตลอดจนจนสอบถามปากคำบุคคลและดำเนินการอย่างอื่นเท่าที่จำเป็นเพื่อเป็นหลักฐานในชั้นต้นและบันทึกไว้และให้ส่งหลักฐานการสืบสวนสอบสวนนั้น และตัวบุคคลที่จับกุมไว้ไปให้พนักงานสอบสวนท้องที่ดำเนินการต่อไป

¹⁸ กรมการปกครอง วิทยาลัยการปกครอง, บทบาทพนักงานฝ่ายปกครองเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา. (ม.ป.ท.), หน้า 67.

อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอที่จะทำการจับและสอบสวนเบื้องต้นในกรณีที่ประสบเหตุความผิดด้วยตนเองเป็นเรื่องเฉพาะกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอไปประสบเหตุความผิดอาญาเข้าจึงได้ใช้อำนาจจับกุมด้วยตนเองหรือสั่งให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจอื่นเข้าทำการจับกุม โดยเมื่อจับกุมแล้วเพื่อประโยชน์แห่งคดีและความยุติธรรม ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอแล้วแต่กรณีสามารถที่จะทำการสอบสวนด้วยตนเองไว้ในเบื้องต้นได้แล้วจึงมอบผู้ต้องหาพร้อมสำนวนการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่เพื่อดำเนินการสอบสวนต่อไป

การเข้าจับกุมและสอบสวนในเบื้องต้นของผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอในกรณีนี้ ถือว่าเป็นการตั้งประเด็นวางแนวทางแห่งคดีเก็บบันทึกรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นต้นไว้ซึ่งทำให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่ดำเนินการต่อไปเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องผู้อื่นไม่สามารถ เบี่ยงเบนประเด็นหรือแนวทางสอบสวนให้เสียรูปคดีไปได้นับว่าเป็นหลักการที่ให้ฝ่ายปกครองได้ช่วยให้เกิดความเป็นธรรมของการดำเนินคดีอาญาได้แนวทางหนึ่ง

ข้อสังเกตสำหรับการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง ในกรณีนี้คือต้องเป็นกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ หรือผู้รักษาราชการแทนแล้วแต่กรณีใช้อำนาจนั้นด้วยตนเอง

2.1.3.2 กรณีฝ่ายตำรวจเห็นสมควรให้พนักงานฝ่ายปกครองสอบสวนหรือร่วมสอบสวน

เมื่อมีเหตุสำคัญหรือกรณีจำเป็น สมควรให้ฝ่ายปกครองทำการสอบสวน หรือร่วมในการสอบสวนคดีอาญาในท้องที่ใด ก็ให้ผู้กำกับหรือตำรวจภูธรจังหวัด ซึ่งปัจจุบันน่าจะได้แก่ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดหรือผู้รักษาราชการแทนเสนอเหตุผลต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อสั่งการ¹⁹

บทบาทของฝ่ายปกครองในกรณีนี้คือการเข้าไปช่วยเหลือหรือร่วมมือกับฝ่ายตำรวจ ในกรณีที่มิมีปัญหาในการดำเนินคดีหรือการสอบสวน คดีอาญาเนื่องจากคดีนั้นมีความสำคัญหรือเป็นที่สนใจของ ประชาชน หรือมีเหตุจำเป็นที่ต้องให้ฝ่ายปกครองทำการสอบสวน หรือร่วมสอบสวน เช่น ฝ่ายปกครองทราบรายละเอียดระเบียบ ข้อกฎหมายได้ดีกว่าเป็นต้นเพื่อให้การสอบสวนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และมีความสะดวกคล่องตัวขึ้นกว่าฝ่ายตำรวจดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว อีกทั้งบางกรณีหากตำรวจสอบสวนฝ่ายเดียวอาจเป็นข้อครหาของประชาชนว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรม ก็ให้ฝ่ายปกครองเข้ามาสอบสวนแทน หรือร่วมสอบสวนเพื่อเป็นการให้ความมั่นใจต่อประชาชนในการ สอบสวนยิ่งขึ้น เช่น กรณีตำรวจตกเป็นผู้ต้องหา หรือผู้กระทำผิดเอง

¹⁹ ข้อบังคับการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523, ข้อ 4.3

เป็นต้น ฝ่ายปกครองจึงเสมือนช่วยอุดช่องว่างหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นการช่วยเหลือสนับสนุนในการสอบสวนและการดำเนินคดีในส่วนที่บกพร่องให้ดียิ่งขึ้น

2.1.3.3 การช่วยเหลือสนับสนุนงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝ่ายปกครอง

ฝ่ายปกครองได้ช่วยเหลืองานยุติธรรมทางอาญาและหน่วยงานยุติธรรมทางอาญาอื่นทุกหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นตำรวจ ศาล อัยการ หรือราชทัณฑ์ โดยจะเห็นได้จากบทบาทที่กำหนดให้ฝ่ายปกครองเป็นหน่วยงานในการช่วยเหลือสนับสนุนงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างชัดเจน ได้แก่

(1) การให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาผู้ต้องหาหรือจำเลยที่พนักงานสอบสวนหรือศาลเห็นว่าเป็นผู้วิกลจริต ของผู้ว่าราชการจังหวัด²⁰

(2) การควบคุมตัวจำเลยให้อยู่ในที่อันควร ระหว่างการทูลเกล้าการบังคับโทษให้จำคุกตาม คำสั่งศาลของพนักงานฝ่ายปกครอง²¹

(3) การให้ความร่วมมือในการพิจารณาสำนวนการตายที่มีได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญาของผู้ว่าราชการจังหวัด²² เพื่อให้ความยุติธรรมต่อประชาชนในการชั้นสูตรพลิกศพ เป็นไปโดยชอบธรรม

(4) การให้ความร่วมมือในการจัดการตามหมายอาญาที่ศาลได้ออกหรือสลักหลัง²³

(5) การให้ความร่วมมือกับศาลหรือผู้พิพากษาในบรรดากิจการอันเกี่ยวกับการจัดวางระเบียบและการดำเนินงานส่วนธุรการของศาล²⁴

(6) การให้ความช่วยเหลือร่วมมือกับราชทัณฑ์ในการดำเนินการเป็นเจ้าหน้าที่พาโรลออฟฟิตเซอร์ (Parole Officer) โดยดำเนินการ²⁵

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 14

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 246

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 156

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 61

²⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม, มาตรา 10 (3)

²⁵ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การพักการลงโทษ พ.ศ. 2496

- รับการรายงานตัวของผู้ได้รับการพักการลงโทษ
- สอดส่องพฤติการณ์และความประพฤติของผู้ได้รับการพักการลงโทษ
- เป็นกรรมการร่วมวินิจฉัยการพักการลงโทษในส่วนภูมิภาคตามกฎหมายกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479
- จับกุมตัวผู้ได้รับการพักการลงโทษที่กระผิดเงื่อนไขไปยังเรือนจำโดยไม่ต้องมีหมายจับ
- รายงานพฤติกรรมที่มีขอบของผู้ได้รับการพักการลงโทษต่อผู้บัญชาการเรือนจำทราบ

(7) การให้ความร่วมมือในการสอบสวนข้อเท็จจริงที่ผู้ยื่นเรื่องร่วกล่าวอ้างเป็นเหตุผลขอพระราชทานอภัยโทษ²⁶

นอกจากนี้บทบาทของฝ่ายปกครองที่ให้ความช่วยเหลือในทางอ้อมต่องานยุติธรรมทางอาญา และหน่วยงานยุติธรรมทางอาญา ยังมีอีกมากมายเพราะฝ่ายปกครองโดยเฉพาะตำแหน่ง ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้บริหารสูงสุดในส่วนภูมิภาคในเขตจังหวัดนั้น²⁷ และนายอำเภอก็เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในระดับอำเภอ²⁸ ย่อมจะมีบทบาทในการประสานงานช่วยเหลือหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างดี สำหรับงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและงานเกี่ยวกับความอาญานั้นเป็นหน้าที่สำคัญของฝ่ายบริหาร ฝ่ายปกครองในฐานะตัวแทนของฝ่ายบริหาร โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคจึงต้องมีหน้าที่ดำเนินการและช่วยเหลือสนับสนุนงานยุติธรรมทางอาญา เพราะฝ่ายปกครองเปรียบเสมือนศูนย์กลางในการสนับสนุนช่วยเหลือหน่วยงานยุติธรรมทางอาญาทุกหน่วยงานเพราะมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินงานประสานงานหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอื่นเสมอ

²⁶ กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือที่ มท 0914/ว 61", 10 พฤษภาคม 2536.

²⁷ พ.ร.บ. บริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534, มาตรา 54

²⁸ พ.ร.บ. บริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534, มาตรา 62

2.2 การสืบสวน สอบสวน คดีอาญา

2.2.1 การสืบสวน คดีอาญา

การสืบสวน หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่เพื่อ²⁹

- เพื่อที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนนั้น การสืบสวน กรณีนี้ไม่จำเป็นจะต้องมีการกระทำผิดอาญาขึ้นก่อน เป็นการสืบสวนเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น และ

- เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด การสืบสวนกรณีที่สองหมายถึงการสืบสวนในกรณีที่เกิดความผิดขึ้นแล้ว และสืบสวนเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด อันจะทำให้ทราบตัวผู้กระทำผิดอันนำไปสู่ขั้นตอนการสอบสวนคดีอาญาและขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาต่อไป

สำหรับบุคคลผู้มีอำนาจสืบสวนได้แก่³⁰

(1) พนักงานฝ่ายปกครอง ซึ่งหมายถึงพนักงานฝ่ายปกครองผู้มีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พระพุทธศักราช 2457 ด้วย

(2) ตำรวจ หมายถึง ข้าราชการตำรวจทุกนายที่สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาทุกประเภท

ในส่วนของอำนาจสืบสวน ระหว่างพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจนั้น ยังมีข้อแตกต่างเรื่องของอำนาจการสอบสวนอยู่โดยนัยของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 140/2492 ได้วางหลักเรื่องของอำนาจการสอบสวนว่า ตำรวจมีอำนาจสืบสวนคดีที่วราชอาณาจักร ตามมาตรา 17 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายใดจำกัดว่าตำรวจจะทำการสืบสวนคดีได้เฉพาะในเขตที่ตนประจำการ ถ้านอกท้องที่แล้วไม่เป็นตำรวจ ตรงกันข้ามมีกฎหมายว่าด้วยเครื่องแบบตำรวจเพื่อให้ตำรวจแสดงตนว่าเป็นตำรวจทุกที่ เป็นตำรวจของประเทศ ไม่เหมือนกับพนักงานฝ่ายปกครอง ซึ่งจะมีคำสั่งแต่งตั้งไปเฉพาะท้องที่หนึ่ง ๆ เท่านั้น

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา,มาตรา 2 (10)

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา,มาตรา 17

คำพิพากษาศาลฎีกา ได้วางหลักเรื่องของอำนาจการรักษาความสงบเรียบร้อยของพนักงานฝ่ายปกครอง โดยนัยของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1612-1613/2508 วางหลักไว้ว่า ผู้ใหญ่บ้านเป็นเจ้าของพนักงานฝ่ายปกครองมีอำนาจจับกุมผู้กระทำผิดอาญาในหมู่บ้านของตนได้ และมีอำนาจไปจับผู้ร้ายในหมู่บ้านใกล้เคียงได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุร้ายสำคัญ เมื่อความผิดฐานลักทรัพย์ไม่ใช่เหตุร้ายสำคัญ ผู้ใหญ่บ้านจึงไม่มีอำนาจไปจับกุมคนร้ายนอกเขตหมู่บ้านของตน เมื่อผู้ใหญ่บ้านไปจับกุมคนร้ายนอกเขตหมู่บ้านของตนก็เป็นการกระทำนอกเหนือหน้าที่จึงไม่อยู่ในฐานะเจ้าพนักงานไม่มีอำนาจจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78³¹

จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา พอจะสรุปได้ว่า อำนาจในการสืบสวนคดีอาญาของตำรวจนั้นมีที่พระราชอาณาจักร และข้าราชการตำรวจทุกคนถือว่ามีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและมีอำนาจสืบสวนทุกนาย

ส่วนพนักงานฝ่ายปกครองนั้น เฉพาะผู้มีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยเท่านั้นที่มีอำนาจในการสืบสวนคดีอาญา และการสืบสวนคดีอาญาของพนักงานฝ่ายปกครองนั้นมีเขตอำนาจเฉพาะในเขตท้องที่ที่ตนปกครองเท่านั้น มิได้มีอำนาจที่พระราชอาณาจักรดังเช่น ตำรวจ เพราะฝ่ายบริหารได้มอบอำนาจในการดำเนินงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ฝ่ายปกครองอย่างรอบคอบและเหมาะสม โดยเป็นการมอบอำนาจเฉพาะบุคคลที่ควรจะต้องมีหน้าที่ในงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเท่านั้น มิได้มอบอำนาจดังกล่าวให้แก่ฝ่ายปกครองทุกคน จึงเป็นการมอบอำนาจที่เหมาะสมรัดกุมรอบคอบ เพราะเป็นการมอบอำนาจโดยจำกัดขอบเขตอำนาจและตัวบุคคลที่เห็นว่าเหมาะสมและสมควรมีหน้าที่ในการสืบสวนคดีอาญาและรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

ในปัจจุบันบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครองในการดำเนินคดีอาญาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของรัฐธรรมนูญแต่การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยนั้นฝ่ายปกครองยังคงมีอยู่และยังปฏิบัติอยู่ โดยเฉพาะในส่วนของข้าราชการฝ่ายปกครองในสวนภูมิภาค กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล ได้มีส่วนช่วยในการแสวงหาข้อเท็จจริง และหลักฐานในคดีอาญาเสมอ เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์มากที่สุด³² โดยบุคลากรเหล่านี้เป็นพนักงานฝ่ายปกครองที่มีหน้าที่ในการสืบสวนคดีอาญาด้วย เพราะแม้ว่าจะมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวางหลักในการจำกัด

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 " พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับนั้นไม่ได้ เว้นแต่....."

³² ลิขิต เพชรสว่าง แสดงความเห็นไว้ในการประชุมทางวิชาการ เรื่อง ทิศทางกระบวนการยุติธรรมไทยในศตวรรษหน้า วันที่ 18 สิงหาคม 2541 ณ โรงแรมสยามซิตี้ กรุงเทพมหานคร

เขตอำนาจในการสืบสวนคดีอาญาของฝ่ายปกครองให้มีอำนาจที่จำกัดแต่ศาลฎีกาก็ได้ยอมรับการมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนคดีอาญาเช่นเดียวกับตำรวจโดยการทำหน้าที่สืบสวนคดีอาญาในส่วนภูมิภาคนั้น ฝ่ายปกครองโดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคนั้นมีบทบาทอย่างสูง เพราะเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดท้องที่และประชาชนเป็นหน่วยงานที่จะทราบปัญหาของประชาชนและเป็นบุคคลที่ประชาชนในพื้นที่ไว้ใจเชื่อถือสูงทำให้บทบาทของบุคคลดังกล่าวมีฐานะเชื่อมอยู่ระหว่างหน่วยงานราชการและประชาชนทำให้สามารถสนับสนุนข้อมูลด้านข้อเท็จจริง และพยานหลักฐาน เพื่อช่วยในการสืบสวนคดีอาญาได้อย่างมาก เพราะการเข้าถึงข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานทำได้โดยง่าย

2.2.2 การสอบสวน คดีอาญา

การสอบสวนคดีอาญา หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้กระทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ³³ โดยกฎหมายได้มีการแบ่งอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการสอบสวนความผิดอาญา ดังนี้

(ก) ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไป สำหรับความผิดซึ่งได้เกิดหรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตนหรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน³⁴

(ข) ในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร ได้แก่

1. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่
2. ปลัดอำเภอ
3. ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

สำหรับความผิดซึ่งได้เกิดขึ้นหรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตนหรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน³⁵

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2 (11)

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 18 วรรคสอง

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 18 วรรคแรก

(ค) คดีที่มีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทยให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาราชการแทนอัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือจะมอบหมายหน้าที่ให้พนักงานสอบสวนคนใดก็ได้³⁶

สำหรับบทบาทของฝ่ายปกครอง หรือพนักงานฝ่ายปกครองในเรื่องการสอบสวนคดีอาญานั้น ฝ่ายปกครองมีหน้าที่สอบสวนคดีอาญาในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร คือในส่วนภูมิภาคตั้งแต่สมัย ร.ศ.116 หรือ พ.ศ.2440 โดยการสอบสวนคดีอาญาเป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ.116 และพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 จนถึงเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเมื่อ พ.ศ. 2478 การสอบสวนคดีอาญาในส่วนภูมิภาคได้เปลี่ยนจากความรับผิดชอบของกรมการอำเภอเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน คือ

1. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่
2. ปลัดอำเภอ
3. ข้าราชการตำรวจชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป

เนื่องจากมีผู้รับผิดชอบเป็นพนักงานสอบสวนทั้ง 2 ฝ่าย หรือทั้งฝ่ายปกครองและตำรวจ กระทรวงมหาดไทยจึงได้ให้ฝ่ายปกครองรับผิดชอบการสอบสวนคดีอาญาต่อไป ส่วนตำรวจนั้นให้มีหน้าที่จับกุม ปรามปราม แต่ต่อมาก็มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอำนาจการสอบสวนระหว่างฝ่ายปกครองและตำรวจ โดยเริ่มจากปี พ.ศ. 2481 กระทรวงมหาดไทยได้สั่งให้มีการโอนการสอบสวนจากอำเภอให้เป็นหน้าที่ของตำรวจ ทั้งนี้ตามหนังสือ ที่ 349/2480 ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2480 โดยแจ้งว่ารัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องการรักษาความสงบภายใน โดยเฉพาะเรื่องโจรผู้ร้ายจะได้จัดการป้องกันโดยกวาดล้างโดยปรับปรุงหน้าที่การปรามปรามให้เหมาะสมแล้วให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองได้มีโอกาสในการทำนุบำรุงท้องถื่นให้เจริญ จึงได้ตกลงให้ออนหน้าที่การสอบสวนคดีจากกรมการอำเภอให้เป็นหน้าที่ของตำรวจ³⁷

ต่อมา พ.ศ. 2488 กระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือที่ 7164/2488 ลงวันที่ 28 มิถุนายน 2488 สรุปได้ว่าให้อำเภอและตำรวจร่วมกันสอบสวนคดีอาญา โดยให้นายอำเภอเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง ตามหนังสือ ด่วนมากที่ 246/2488 ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน 2488 ให้โอนอำนาจการสอบสวนจากตำรวจมาเป็นหน้าที่ของฝ่ายอำเภอ แต่ฝ่ายเดียว ตั้งแต่ 1 มกราคม 2489³⁸

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 20 วรรคแรก

³⁷ กรมการปกครอง กองการสอบสวนและนิติการ. กฎหมาย ระเบียบและข้อปฏิบัติในการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง. (กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์สวนทองถิ่น กรมการปกครอง ; 2532), หน้า 4.

³⁸ เรื่องเดียวกัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 กระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับที่ 8/2502 ลงวันที่ 26 ตุลาคม 2502 กำหนดให้ตำรวจเป็นพนักงานสอบสวน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน ปลัดอำเภอจะเข้าทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อมีเหตุอันสมควร และนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอสั่งการ³⁹

ในปี พ.ศ. 2506 กระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับที่ 1/2506 ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน 2506 กำหนดให้ตำรวจมีอำนาจสอบสวนได้แต่ฝ่ายเดียว และสั่งการว่าฝ่ายปกครองไม่พึงกระทำหน้าที่จับกุมผู้ต้องหาการกระทำผิดอาญาใด ๆ⁴⁰

ต่อมาในปี พ.ศ. 2509 กระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับที่ 1/2509 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2509 ให้ตำรวจรับผิดชอบการสอบสวนคดีอาญา แต่ให้ฝ่ายปกครองร่วมสอบสวนได้ในบางกรณี คือ⁴¹

1. กรณีผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอประสบเหตุความผิดอาญาด้วยตนเอง
2. กรณีได้รับการร้องขอความเป็นธรรม
3. กรณีข้าราชการต้องหาคดีอาญาเนื่องจากการกระทำตามหน้าที่

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2520 กระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2520 กำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองสอบสวนคดีอาญาบางประเภทที่เกี่ยวกับหน้าที่ของฝ่ายปกครองโดยตรง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 กระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 กำหนดให้อำนาจสอบสวนยังเป็นของฝ่ายปกครองและตำรวจ และข้อบังคับนี้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอีกหลายครั้งจนครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. 2538 กำหนดให้ตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนคดีอาญา ส่วนฝ่ายปกครองมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกหรือช่วยเหลือสนับสนุนงานที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งข้อบังคับดังกล่าวนี้ใช้มาจนถึงปัจจุบัน⁴²

³⁹ เรื่องเดียวกัน

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 6

จากบทบัญญัติของกฎหมายได้ให้อำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองให้อำนาจในการสอบสวนคดีอาญาด้วยโดยให้พนักงานฝ่ายปกครองในส่วนของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่และปลัดอำเภอเป็นพนักงานสอบสวนในส่วนภูมิภาคด้วย⁴³ ซึ่งแต่เดิมแล้ว การสอบสวนคดีอาญาในส่วนภูมิกานั้นก็เป็นของฝ่ายปกครอง โดยมีกรมการอำเภอเป็นผู้รับผิดชอบ แต่เนื่องด้วยนโยบายฝ่ายบริหารซึ่งเป็นผู้กำกับดูแลฝ่ายปกครองและตำรวจ ได้มีนโยบายในเรื่องการรักษาความสงบภายในแตกต่างกันไป จึงมีการเปลี่ยนแปลงอำนาจความรับผิดชอบในการสอบสวนคดีอาญาระหว่างฝ่ายปกครองและตำรวจไปมา ซึ่งก็แล้วแต่นโยบายของฝ่ายบริหาร จนกระทั่งในที่สุดกระทรวงมหาดไทยในฐานะหน่วยงานบังคับบัญชา ก็ได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ให้ฝ่ายปกครองและตำรวจร่วมกันรับผิดชอบโดยให้ตำรวจเป็นพนักงานสอบสวน และหัวหน้าพนักงานสอบสวนในกรณีปกติ และฝ่ายปกครองเป็นฝ่ายช่วยเหลือ สนับสนุน และเป็นพนักงานสอบสวนหรือหัวหน้าพนักงานสอบสวนในบางกรณี⁴⁴

นอกจากที่ฝ่ายปกครองเป็นพนักงานสอบสวนในคดีอาญาทั่วไปแล้วฝ่ายปกครองยังเป็นพนักงานสอบสวนในคดีอื่น ๆ เช่น คดีเกี่ยวกับป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น คดีเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของฝ่ายปกครองโดยตรง เช่น คดีเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎร ทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชน ฯลฯ ฝ่ายปกครองจึงเป็นพนักงานสอบสวน อันมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีต่าง ๆ หลายประเภท

สำหรับการเป็นพนักงานสอบสวนของฝ่ายปกครอง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคแรกให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่และปลัดอำเภอและข้าราชการที่มียศตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตนหรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับในเขตอำนาจของตนในเขตจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร

ดังนั้น ฝ่ายปกครองที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือเป็นพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งในส่วนของฝ่ายปกครองคือ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้ช่วยปลัดกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมการปกครอง รองอธิบดีกรมการปกครอง ผู้ตรวจราชการกรมการปกครองผู้อำนวยการกองการสอบสวนและนิติการกรมการปกครอง หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้างานในกองการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ⁴⁵ และปลัดอำเภอ

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา,มาตรา 18 วรรคแรก

⁴⁴ ข้อบังคับการดำเนินคดีอาญา, พ.ศ. 2523

⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา,มาตรา 2(17)

แต่สำหรับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นั้น แม้ว่าจะเป็นพนักงานฝ่ายปกครอง เพราะมีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย แต่บุคคลดังกล่าวไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาเพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจหน้าที่ไว้บุคคลเหล่านี้จึงไม่เป็นพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง

พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองนั้น มีอำนาจ หน้าที่รับผิดชอบในการสอบสวนคดีอาญาทุกประเภท ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร หรือว่าในส่วนภูมิภาค ซึ่งได้เกิดในเขตอำนาจตน หรือ ผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับในเขตอำนาจของตนแต่เนื่องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครไว้ถึง 3 ประเภท คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจที่มียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป กระทรวงมหาดไทยในฐานะหน่วยงานบังคับบัญชา จึงได้ออกระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ซึ่งจนถึงปัจจุบันกระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาและมีผลบังคับใช้อยู่ คือ

1. ข้อบังคับที่ 1/2509 เรื่องระเบียบการสอบสวนคดีอาญาในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดและพระนครและธนบุรี
2. ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2523 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2525 (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2536 (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2537 และ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2538
3. ข้อตกลงระหว่างกระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย เรื่องการปฏิบัติและประสานงานเกี่ยวกับกรณีทหารเป็นผู้เสียหาย หรือเป็นผู้ต้องหาในความผิดอาญา พ.ศ. 2498
4. ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2520
5. ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเปรียบเทียบและการสอบสวนคดีอาญาบางประเภท พ.ศ.2521
6. ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเปรียบเทียบและการสอบสวนคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัดและข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ.2521
7. ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเปรียบเทียบและการสอบสวนคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัดและข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ. 2522

ดังนั้น แม้ว่าฝ่ายปกครองยังมีอำนาจตามกฎหมายในการสอบสวนคดีอาญาได้ ทุกฐานความผิดแต่เนื่องจากระเบียบ ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา ได้จำกัดอำนาจการสอบสวนของฝ่ายปกครองโดยตั้งแต่ ข้อบังคับที่ 1/2506 เรื่องระเบียบการสอบสวนคดีอาญาในจังหวัดอื่น นอกจากจังหวัดพระนครและธนบุรี พ.ศ. 2506 กำหนดมิให้ฝ่ายปกครองมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้เลย นอกจากนี้ ยังมีให้มีหน้าที่ในการจับกุมปราบปราม ผู้กระทำผิดเว้นแต่เป็นความผิดที่พบซึ่งหน้าถึงจะสั่งให้ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่จับกุมแทน ทำให้ภาระหน้าที่ด้านการสอบสวนคดีอาญา หรือการดำเนินการอื่น ๆ เกี่ยวกับความอาญา และกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่นั้น ฝ่ายปกครองจึงมีภาระหน้าที่หลักในด้านการดูแลพัฒนาห้องที่เป็นหลัก แม้อต่อมาจะมีข้อบังคับที่ 1/2509 เรื่องระเบียบการสอบสวนคดีอาญาในจังหวัดอื่น นอกจากจังหวัดพระนครและธนบุรี เพิ่มอำนาจสอบสวนคดีอาญาให้ฝ่ายปกครองมากขึ้นกว่าเดิม แต่ก็ยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด⁴⁶

แต่อย่างไรฝ่ายปกครองยังเป็นเจ้าพนักงานและมีหน้าที่ในการสอบสวนและดำเนินคดีอาญาเช่นเดียวกับตำรวจเสมอเพราะข้อบังคับหรือระเบียบภายในในทางบริหารที่กระทรวงมหาดไทยในฐานะฝ่ายบริหารมอบอำนาจหน้าที่ให้หน่วยงานฝ่ายปกครองรับผิดชอบหรือดำเนินการแทนฝ่ายบริหารเท่านั้น แต่ไม่สามารถลบล้างอำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้ตามนัยแห่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 300/2527 ระหว่าง พนักงานอัยการจังหวัดอุบลราชธานี โจทก์ กับ นายสมาน ศักดิ์เสริมสุข กับพวกรวม 5 คน ซึ่งศาลฎีกาได้วินิจฉัยข้อกฎหมายไว้ข้อหนึ่งว่า

“จำเลยที่ 1 ฎีกาว่า ขณะเกิดเหตุ จำเลยที่ 1 รับราชการเป็นนายอำเภอศรีเมืองใหม่ แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะบัญญัติให้นายอำเภอมีอำนาจสืบสวนคดีที่เกิดขึ้นภายในเขตอำเภอของตนได้ แต่อำนาจดังกล่าวกระทรวงมหาดไทยได้วางระเบียบให้ตำรวจเป็นผู้กระทำการสืบสวนฝ่ายเดียว ฉะนั้นนายอำเภอจึงมีแต่อำนาจส่วนหน้าที่ไม่มีเท่ากับไม่มีอำนาจหน้าที่จึงไม่ใช่เจ้าพนักงานไม่เข้าข่ายเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 200 ศาลฎีกาพิเคราะห์แล้วประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2, 17, 18 ได้บัญญัติให้ผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ซึ่งให้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ และให้มีอำนาจทำการสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรือ

⁴⁶ สมโภช ศิริสุข, “การใช้ดุลพินิจทางกฎหมายของนายอำเภอ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525) หน้า 111.

อ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตนได้นอกจากอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 5 ยังได้บัญญัติให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ออกประกาศลงวันที่ 2 ธันวาคม 2507 แต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอให้เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดำเนินการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับป่าสงวนแห่งชาติ จำเลยที่ 1 จะอ้างว่า จำเลยที่ 1 ไม่มีอำนาจหน้าที่หาได้ไม่ จำเลยที่ 1 อ้างว่าไม่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนอำนาจก็หมดไปด้วย จำเลยที่ 1 จึงไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 200 นั้น เห็นว่าระเบียบของกระทรวงมหาดไทยที่จำเลยที่ 1 อ้างเป็นแต่ระเบียบภายในกระทรวงหาได้ลบล้างอำนาจตามกฎหมายบัญญัติไว้ไม่ ข้ออ้างของจำเลยที่ 1 ฟังไม่ขึ้น” จากคำวินิจฉัยของศาลฎีกานี้ สรุปได้ว่าฝ่ายปกครองยังมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาตามกฎหมายทุกประเภทและถือว่าเป็นพนักงานสอบสวนคดีอาญามีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาเช่นเดียวกันกับตำรวจเพียงแต่มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันปฏิบัติเพื่อความเหมาะสมของหน่วยงานระหว่างตำรวจกับฝ่ายปกครองเท่านั้น

โดยศาลฎีกาได้ยอมรับโดยนัยของคำพิพากษา คือ

1. ฝ่ายปกครองโดยเฉพาะพนักงานฝ่ายปกครองที่กฎหมายให้มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวนคดีอาญา คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ และปลัดอำเภอ ยังคงมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญา

2. พนักงานฝ่ายปกครองยังคงเป็นเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งมีหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน รักษาความสงบเรียบร้อยและดำเนินคดีอาญาทุกประเภท

3. บทบาทของฝ่ายปกครองได้ถูกจำกัดโดยระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับดำเนินคดีอาญาของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นระเบียบข้อบังคับภายใน

การสืบสวน สอบสวน และการดำเนินคดีอาญาฝ่ายปกครองมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและได้มีการบริหารงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาเป็นเวลานานตั้งแต่อดีตแต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงอำนาจหน้าที่โดยเฉพาะเรื่องการสอบสวนคดีอาญาลงเพราะฝ่ายบริหารเห็นควรว่าฝ่ายปกครองควรปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนา ทำนุบำรุงบ้านเมืองเป็นหลักและเห็นควรให้ตำรวจเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการสืบสวน สอบสวน และการดำเนินคดีอาญาเป็นหลัก แต่ในคดีความผิดอาญาบางประเภทเป็นความผิดเฉพาะที่ ต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ระเบียบ ข้อบังคับ และประสบการณ์ในทางปฏิบัติประกอบการดำเนินภาระกิจประจำและมีความรู้ ความเข้าใจกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องจึงต้องให้ฝ่ายปกครองโดยเฉพาะพนักงาน

ฝ่ายปกครองเป็นผู้รับผิดชอบในการสืบสวน สอบสวน และดำเนินคดีอาญาในกรณีเกิดคดีความผิดดังกล่าว หรือเป็นฝ่ายรับผิดชอบร่วมกับฝ่ายตำรวจซึ่งคดีความผิดเหล่านี้ได้แก่

2.2.2.1 การสอบสวนคดีอาญาบางประเภท

เนื่องจากกระทรวงมหาดไทยได้วางนโยบายเพื่ออำนวยความสะดวกรวดเร็วให้แก่ประชาชนที่ไปติดต่อราชการกับฝ่ายปกครอง และเพื่อเป็นการกระจายแบ่งเบาภาระหน้าที่ของตำรวจ จึงได้มอบให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเป็นผู้ทำการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทในส่วนภูมิภาคตามกฎหมาย 10 กฎหมาย⁴⁷ ได้แก่⁴⁸

- (1) กฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร
- (2) กฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน
- (3) กฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่
- (4) กฎหมายว่าด้วยภาษีป้าย
- (5) กฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรียนและที่ดิน
- (6) กฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ
- (7) กฎหมายว่าด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง
- (8) กฎหมายว่าด้วยการควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
- (9) กฎหมายว่าด้วยสาธารณสุข
- (10) กฎหมายว่าด้วยการประถมศึกษา

ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ส่วนใหญ่มีอัตราโทษปรับ และเป็นกฎหมายที่ฝ่ายปกครองจะต้องปฏิบัติติดต่อกับประชาชนอยู่เป็นประจำ

กระทรวงมหาดไทยในฐานะหน่วยงานบังคับบัญชาจึงออกระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา 10 ประเภทดังกล่าว ได้แก่

- ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2520 และ
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเปรียบเทียบและการสอบสวนคดีอาญาบางประเภท พ.ศ. 2521

⁴⁷ กระทรวงมหาดไทย, "บันทึกข้อความ ที่ มท. 0100/4145" 3 ตุลาคม 2520.

⁴⁸ ข้อบังคับการสอบสวนคดีอาญาบางประเภท พ.ศ. 2520, ข้อ 1

โดยให้ฝ่ายปกครองเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบรวมทั้งเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนตามกฎหมาย 10 ประเภทดังกล่าว โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้ากิ่งอำเภอเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนในเขตจังหวัด อำเภอ หรือกิ่งอำเภอแล้วแต่กรณีโดยมีปลัดอำเภอซึ่งต้องได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพนักงานสอบสวนจากผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นพนักงานสอบสวน⁴⁹ โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องแต่งตั้งปลัดอำเภอทุกคนเป็นพนักงานสอบสวนเว้นแต่นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเห็นว่าปลัดอำเภอคนใดมีพฤติการณ์ไม่เหมาะสม ผู้ว่าราชการจังหวัดก็อาจไม่แต่งตั้งเป็นพนักงานสอบสวนก็ได้⁵⁰

เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนและเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบแล้ว เมื่อเกิดความผิดเกี่ยวกับกฎหมาย 10 ประเภทดังกล่าว พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองจึงมีอำนาจดำเนินคดีด้วยตนเอง โดยมีอำนาจรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในคดีความผิดที่เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจตน⁵¹ รวมทั้งมีอำนาจสอบสวน สืบสวนตลอดจนการปล่อยชั่วคราวโดยพนักงานสอบสวนผู้ดำเนินการสอบสวน มีอำนาจปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับส่วนหัวหน้าพนักงานสอบสวนมีอำนาจปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาได้ทุกคดี⁵²

เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ก็ให้ทำสำนวนและความเห็นส่งคดีเสนอหัวหน้าพนักงานสอบสวนเพื่อพิจารณาการสอบสวนหรือเสนอองค์การสอบสวนต่อพนักงานอัยการหรือทำความเข้าใจว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องหรือเปรียบเทียบคดีตามคำสั่งพนักงานอัยการ⁵³

นอกจากนี้ยังมีการตรวจสอบควบคุมการสอบสวน โดยให้⁵⁴

1. ปลัดกระทรวงมหาดไทย รองปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมการปกครอง รองอธิบดีกรมการปกครอง ผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง และผู้อำนวยการกองการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง มีอำนาจควบคุมตรวจตราแนะนำให้การสอบสวนเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบแบบแผน

⁴⁹ ข้อบังคับการสอบสวนคดีอาญาบางประเภท พ.ศ.2520, ข้อ 1

⁵⁰ กระทรวงมหาดไทย “หนังสือด่วนมาก ที่ มท 0310/ว 1115” 9 พฤศจิกายน 2520.

⁵¹ ข้อบังคับการสอบสวนคดีอาญาบางประเภท พ.ศ.2520, ข้อ 5

⁵² ข้อบังคับการสอบสวนคดีอาญาบางประเภท พ.ศ.2520, ข้อ 6

⁵³ ข้อบังคับการสอบสวนคดีอาญาบางประเภท พ.ศ.2520, ข้อ 8 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

อาญา, มาตรา 140, 141 และ 144

⁵⁴ ข้อบังคับการสอบสวนคดีอาญาบางประเภท พ.ศ.2520, ข้อ 11

2. ในจังหวัดอื่น ผู้บังคับบัญชาตั้งแต่ระดับปลัดจังหวัดขึ้นไป มีอำนาจควบคุม ตรวจสอบและนำให้การสอบสวนเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบแบบแผน กับให้มีอำนาจตรวจสอบสำนวนปฏิบัติตามที่เห็นสมควร เพื่อความเรียบร้อยในการสอบสวนหากจำเป็นหรือมีเหตุอันสมควรจะทำการสอบสวนด้วยตนเองก็ได้

แต่ถ้าคดีอาญาบางประเภทที่พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองมีอำนาจสอบสวนนั้นเป็นความผิดซึ่งเป็นการกระทำผิดกรรมเดียว แต่เป็นความผิดหลายบท ถ้าบทใดหรือหลายบทนั้นเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติ หรือกฎหมายอื่นด้วย อำนาจสอบสวนจะเป็นของตำรวจแทนฝ่ายปกครอง⁵⁵ แต่ก็ให้แต่งตั้งปลัดอำเภอ เป็นพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองร่วม สอบสวนด้วย เพราะทราบรายละเอียดเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบการและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี⁵⁶ นอกจากนี้ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ แล้วแต่กรณีมีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งการและเข้าควบคุมการสอบสวนคดีได้ทุกกรณี แม้ว่าจะไม่มีผู้ร้องขอความเป็นธรรม⁵⁷

2.2.2.2 การสอบสวนคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัด

การสอบสวนคดีละเมิดข้อบังคับ ข้อบัญญัติขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่พนักงานฝ่ายปกครองมีหน้าที่รับผิดชอบในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งปัจจุบันประกอบด้วยเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนสุขภาพถูกเปลี่ยนฐานะเป็นเทศบาลตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาลพ.ศ. 2542 ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 นั้นยังไม่มีระเบียบข้อบังคับ หรือกฎหมายใดให้ฝ่ายปกครองเป็นพนักงานสอบสวน กรณีละเมิดข้อบังคับตำบล

ดังนั้น การสอบสวนคดีละเมิดข้อบัญญัติ ข้อบังคับขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองจึงประกอบด้วย

2.2.2.2.1 การสอบสวนคดีละเมิดเทศบัญญัติ

กระทรวงมหาดไทยได้ออกข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับการเปรียบเทียบและการสอบสวนคดีละเมิดเทศบัญญัติได้แก่

⁵⁵ ข้อบังคับการสอบสวนคดีอาญาบางประเภท พ.ศ.2520, ข้อ 2

⁵⁶ กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือที่ มท 0402/ว 94", 22 กรกฎาคม 2530.

⁵⁷ กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือ ด่วนมาก ที่ มท 0204/ว 1723", 2 พฤศจิกายน 2520.

- ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเปรียบเทียบและการสอบสวนคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบังคับจังหวัด และข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ. 2521

- ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเปรียบเทียบและการสอบสวนคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัด และข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ. 2522

การดำเนินคดีละเมิดเทศบัญญัตินั้น มีการดำเนินคดีแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

(1) ขั้นตอนการเปรียบเทียบคดีละเมิดเทศบัญญัติ เพื่อให้คดีอาญาเล็กน้อย⁵⁸ โดยนายกเทศมนตรี เทศมนตรี ปลัดเทศบาล รองปลัดเทศบาล หรือหัวหน้าแขวง และพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองมีอำนาจเปรียบเทียบคดีละเมิดเทศบัญญัติที่เกิดขึ้นภายในเขตเทศบาลนั้น⁵⁹

ในการเปรียบเทียบคดีละเมิดเทศบัญญัตินั้นจะกระทำได้อต่อเมื่อผู้ต้องหาและผู้เสียหายยินยอม⁶⁰ หากปรากฏว่าฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมก็ไม่สามารถทำการเปรียบเทียบเพื่อให้คดีเล็กน้อยได้ต้องมีการดำเนินคดีต่อไปโดยส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนเขตท้องที่ที่เทศบาลนั้นตั้งอยู่ดำเนินการ⁶¹

เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระเงินค่าปรับแล้ว ให้ผู้ทำการเปรียบเทียบส่งบันทึกการเปรียบเทียบและสำนวนไปให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองภายใน 15 วัน นับแต่วันได้รับเงินค่าปรับ⁶² เพื่อให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองพิจารณาโดย

(ก) ถ้าพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเห็นว่า การเปรียบเทียบนั้นชอบด้วยกฎหมายแล้วให้บันทึกความเห็นไว้ในบันทึกการเปรียบเทียบและแจ้งให้ผู้ทำการเปรียบเทียบทราบใน 15 วัน⁶³

(ข) ถ้าพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเห็นว่า การเปรียบเทียบไม่ชอบด้วยกฎหมายให้บันทึกความเห็นไว้ในบันทึกการเปรียบเทียบแล้วให้ดำเนินการดังนี้

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 คดีอาญาเล็กน้อยได้ ดังต่อไปนี้...

(4) ในคดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามค่าเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว

⁵⁹ ข้อบังคับคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัด และข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ. 2521, ข้อ 2 และข้อ 8

⁶⁰ ข้อบังคับคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัดและข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ.2521, ข้อ 4

⁶¹ ข้อบังคับคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัดและข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ.2521, ข้อ 6

⁶² ระเบียบคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัด และข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ. 2522, ข้อ 13

⁶³ ระเบียบคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัด และข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ.2522, ข้อ 17

- กรณีเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิดหรือสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้อง
ระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้ทำการสอบสวนแล้วส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการ

- กรณีเห็นว่าผู้ต้องหามิได้ละเมิดเทศบัญญัติ แต่เป็นการกระทำความผิด
กฎหมายอื่น ถ้าเห็นว่าการกระทำผิดตามกฎหมายนั้นอยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนให้ดำเนินการ
ต่อไปแต่ถ้าเห็นว่าไม่ได้อยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนให้รับส่งเรื่องไปให้พนักงานสอบสวนหรือ
พนักงานเจ้าหน้าที่อื่นผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการต่อไป

- กรณีเห็นว่าผู้ทำการเปรียบเทียบกำหนดจำนวนเงินค่าปรับสูงหรือต่ำกว่าอัตรา
โทษที่กำหนดไว้ในเทศบัญญัติให้ทำการเปรียบเทียบหรือสอบสวนต่อไป

- กรณีเห็นว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะเหตุอื่นให้พนักงานสอบสวน
ฝ่ายปกครองดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

- กรณีตามข้อ (ข) นี้ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองแจ้งเหตุที่ไม่ชอบด้วย
กฎหมายนั้นไปให้ผู้ทำการเปรียบเทียบทราบภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับบันทึกการเปรียบเทียบ
และสำนวน⁶⁴

(2) ขั้นตอนการสอบสวนคดีละเมิดเทศบัญญัติ ในกรณีมีคดีละเมิดเทศบัญญัติ
แล้วจะมีการสอบสวนคดีเพราะผู้มีอำนาจเปรียบเทียบไม่สามารถเปรียบเทียบได้เพราะผู้ต้องหา
หรือผู้เสียหายไม่ยินยอม⁶⁵ หรือผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบแล้วไม่ชำระค่าปรับตามที่ผู้ทำการ
เปรียบเทียบกำหนดภายในเวลาอันควรแต่ไม่เกิน 15 วัน⁶⁶

สำหรับหัวหน้าพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองคือผู้ว่าราชการจังหวัดนายอำเภอ
หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอแล้วแต่กรณีเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน
ฝ่ายปกครอง โดยมีปลัดอำเภอเป็นพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง⁶⁷ โดยพนักงานสอบสวนต้อง
ทำการสอบสวนพยานหลักฐานและดำเนินการอื่น ๆ เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความผิด
ของ ผู้ต้องหาเมื่อเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้วก็ให้รวบรวมบันทึกการสอบสวนและเอกสารอื่น
พร้อมความเห็นในการส่งคดีเสนอหัวหน้าพนักงานสอบสวนเพื่อพิจารณาจัดการสอบสวนหรือ
เสนอจัดการสอบสวน หรือทำความเห็นว่าจะส่งฟ้องหรือส่งไม่ฟ้องคดีเสนอต่อพนักงานอัยการ
หรือดำเนินการตามคำสั่งของพนักงานอัยการต่อไป

⁶⁴ ระเบียบคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัด และข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ.2522, ข้อ 18

⁶⁵ ข้อบังคับคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัดและข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ. 2521, ข้อ 4

⁶⁶ ข้อบังคับคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัดและข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ. 2521, ข้อ 7

⁶⁷ ระเบียบคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัดและข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ. 2522, ข้อ 4 (2)

ในกรณีที่จะเกิดเหตุบัญญัติ แล้วยังมีความผิดตามกฎหมายอื่นรวมอยู่ด้วยอันไม่ใช้กฎหมายใดกฎหมายหนึ่งหรือหลายฉบับในกฎหมาย 10 ประการแล้วคดีก็ไม่อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองแต่คดีนั้นจะอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ⁶⁹

2.2.2.2 การสอบสวนคดีละเมิดข้อบัญญัติจังหวัด

สำหรับบทบาทของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองในคดีละเมิดข้อบัญญัติจังหวัดนั้น พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองมีอำนาจเปรียบเทียบและสอบสวนคดีละเมิดข้อบัญญัติจังหวัดในเขตอำนาจของตนได้ทุกคดี⁷⁰ โดยการเปรียบเทียบและการสอบสวนคดีละเมิดข้อบัญญัติจังหวัดนั้นให้ปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเปรียบเทียบและการสอบสวนคดีอาญาบางประเภท พ.ศ. 2521⁷¹ ซึ่งพนักงานสอบสวนและหัวหน้าพนักงานสอบสวนนี้ได้แก่ปลัดอำเภอเป็นพนักงานสอบสวนและผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือ ผู้รักษาราชการแทนเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน ในคดีละเมิดข้อบัญญัติจังหวัดในเขตจังหวัด อำเภอ หรือกิ่งอำเภอแล้วแต่กรณี⁷²

ในการดำเนินคดีละเมิดข้อบัญญัติจังหวัดของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองนั้นสามารถแบ่งออกได้ 2 ขั้นตอน คือ

(1) ขั้นตอนการเปรียบเทียบคดี พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองสามารถทำการเปรียบเทียบคดีละเมิดข้อบัญญัติจังหวัดที่เป็นคดีลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับอย่างเดียวไม่เกิน 2,000 บาท⁷³ หรือในคดีที่มีค่าทดแทน ถ้าผู้เสียหายและผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบก็สามารถเปรียบเทียบได้⁷⁴ หรือในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ยินยอมให้เปรียบเทียบ เมื่อพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการฟ้อง หากพนักงานอัยการเห็นสมควร และผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบให้ขอสำนวนการสอบสวนคืนมาทำการเปรียบเทียบต่อไป⁷⁵

⁶⁹ ระเบียบคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัดและข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ. 2521, ข้อ 22

⁷⁰ ข้อบังคับคดีละเมิดเทศบัญญัติข้อบัญญัติจังหวัด และข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ. 2521, ข้อ 9

⁷¹ ระเบียบคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัด และข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ. 2522, ข้อ 23

⁷² ระเบียบคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัด และข้อบังคับสุขาภิบาล พ.ศ. 2522, ข้อ 23 และระเบียบคดีอาญาบางประเภท พ.ศ. 2521, ข้อ 3 และข้อบังคับการสอบสวนคดีอาญาบางประเภท พ.ศ. 2520, ข้อ 3

⁷³ ระเบียบคดีอาญาบางประเภท พ.ศ. 2521, ข้อ 9

⁷⁴ ระเบียบคดีอาญาบางประเภท พ.ศ. 2521, ข้อ 13

⁷⁵ ระเบียบคดีอาญาบางประเภท พ.ศ. 2521, ข้อ 15

เมื่อพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองได้ทำการเปรียบเทียบแล้ว คดีก็เลิกกันตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (4)

(2) ขั้นตอนการสอบสวนคดีละเมิดข้อบัญญัติจังหวัด พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองมีอำนาจสอบสวนคดีละเมิดข้อบัญญัติจังหวัดในเขตอำนาจของตนได้ทุกคดี โดยรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายอื่น เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษโดยเมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้วก็ให้รวบรวมสำนวนและเอกสารอื่น พร้อมความเห็นในการส่งคดีเสนอหัวหน้าพนักงานสอบสวนเพื่อพิจารณางดการสอบสวนหรือเสนองดการสอบสวน หรือทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง คดีเสนอต่อพนักงานอัยการ รวมทั้งการดำเนินการตามคำสั่งของพนักงานอัยการต่อไป

ในกรณีที่มีความผิดอื่นนอกจากคดีละเมิดข้อบัญญัติจังหวัดรวมอยู่ด้วยและไม่ใช่ความผิดตามกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งหรือหลายฉบับในกฎหมาย 10 ประการคดีนั้นก็ไม้อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง แต่อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ⁷⁶

2.2.2.3 การสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น

เนื่องด้วยปัญหาเกี่ยวกับป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่นเช่น แร่ธาตุต่าง ๆ

ได้ถูกทำลายเป็นเวลานานแล้วแม้ว่าทางราชการจะได้มีการป้องกันและปราบปรามอย่างเข้มงวด แต่การบุกรุกทำลายทรัพยากรของชาติดังกล่าวก็ยังมียอยู่ กระทรวงมหาดไทยจึงให้ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ และปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ แล้วแต่กรณีใช้อำนาจในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมการสอบสวน ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 เพื่อให้มาตรการในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและทรัพยากรของชาติอื่น ๆ ได้เป็นไปโดยรัดกุมยิ่งขึ้น⁷⁷

บทบาทของฝ่ายปกครองในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมการสอบสวนนั้น เมื่อฝ่ายปกครองได้รับรายงานความผิดคดีเกี่ยวกับป่าไม้และทรัพยากรของชาติอื่น ๆ เกิดขึ้นเมื่อผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้ากิ่งอำเภอแล้วแต่กรณีพิจารณาเห็นว่าควรมีการตรวจสอบ กำกับดูแลการสอบสวนก็ให้พิจารณาดำเนินการ เช่น เรียกสำนวนการสอบสวนมาพิจารณาให้คำแนะนำหรือเร่งรัดการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนให้เป็นผลดีและเป็นทางที่

⁷⁶ ข้อบังคับการสอบสวนคดีอาญาบางประเภท พ.ศ. 2520, ข้อ 2

⁷⁷ กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือด่วนมากที่ มท. 0204/ว60", 17 มกราคม 2527.

ชอบและเหมาะสมได้⁷⁸ หากปรากฏว่าคดีที่เกิดขึ้นเป็นคดีใหญ่หรือคดีที่สำคัญและการให้คำแนะนำหรือเร่งรัดการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนจะไม่ได้ผลหรือกรณีพนักงานฝ่ายปกครอง⁷⁹ คือ พนักงานฝ่ายปกครองที่สังกัดกรมการปกครองหรือสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยและยังหมายความรวมถึงเจ้าพนักงานที่มีอำนาจจับกุมในคดีป่าไม้หรือทรัพยากรของชาติตามกฎหมายอื่นยกเว้นตำรวจเป็นผู้จับกุมหรือร่วมจับกุมให้ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเข้าควบคุมการสอบสวน⁸⁰ โดยเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 และเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 รวมทั้งมีอำนาจในการสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือสั่งให้เปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวน รวมทั้งการให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเข้าร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจด้วย⁸¹

2.2.2.4 การสอบสวนคดีที่ข้าราชการต้องหาคดีอาญา

ในกรณีที่ข้าราชการส่วนภูมิภาค ข้าราชการส่วนท้องถิ่น เทศมนตรีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล และกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องหาคดีอาญา เพราะได้ทำตามหน้าที่หรืออ้างว่าได้กระทำการตามหน้าที่ เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอแล้วแต่กรณีได้รับรายงานจากพนักงานสอบสวนผู้รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอต้องแต่งตั้งพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเข้าร่วมสอบสวนดำเนินคดีกับพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ แต่ถ้าเป็นเรื่องที่เสนอมาอย่างส่วนกลางหรือเป็นเรื่องที่ส่วนกลางดำเนินการเองให้กรมการปกครองและกรมตำรวจหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติในปัจจุบันร่วมกันสอบสวนและดำเนินคดี⁸²

ดังนั้นการสอบสวนกรณีความผิดดังกล่าวฝ่ายปกครองและตำรวจต้องร่วมกันสอบสวน โดยมูลเหตุของการกระทำความผิดของบุคคลเหล่านี้จะต้องเกิดจากการกระทำตามหน้าที่ หรืออ้างว่าได้กระทำตามหน้าที่เท่านั้นฝ่ายปกครองจึงเข้าไปร่วมการสอบสวนได้ หากเป็นมูลเหตุส่วนตัวฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจหน้าที่ร่วมสอบสวน สำหรับหัวหน้าพนักงานสอบสวนยังเป็นฝ่ายตำรวจโดยฝ่ายปกครองร่วมเป็นพนักงานสอบสวนเท่านั้น แต่หากผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ เห็นควรในการสั่งการเกี่ยวกับการ

⁷⁸ กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือด่วนมากที่ มท. 0207/ว981", 26 กรกฎาคม 2532.

⁷⁹ กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือที่ มท. 0404/ว 529", 25 พฤษภาคม 2533.

⁸⁰ กระทรวงมหาดไทย, "หนังสือด่วนมากที่ มท. 0207/ว 981", 26 กรกฎาคม 2532.

⁸¹ ข้อบังคับการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ข้อ 12.4, 12.5 และ 12.6

⁸² ข้อบังคับที่ 1/2509 เรื่อง ระเบียบการสอบสวนคดีอาญาในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี, ข้อ 13

ควบคุมการสอบสวนก็สามารถทำได้ และสามารถเข้าควบคุมการสอบสวนคดีดังกล่าวได้⁸³

สรุปได้ว่า ฝ่ายปกครองมีบทบาทรับผิดชอบในการสืบสวน สอบสวนคดีอาญาแต่เพียงฝ่ายเดียวในความผิดคดีอาญาเหล่านี้ คือ

1. ความผิดคดีอาญาบางประเภท ที่ฝ่ายปกครองมีหน้าที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ และเป็นฝ่ายที่เข้าใจและเชี่ยวชาญในข้อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และมีความชำนาญในทางปฏิบัติเพราะเป็นงานในหน้าที่ของฝ่ายปกครองต้องรับผิดชอบโดยตรง ซึ่งคดีความผิดอาญาบางประเภทได้แก่ความผิดตาม

- กฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร
- กฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน
- กฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่
- กฎหมายว่าด้วยภาษีป้าย
- กฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดิน
- กฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ
- กฎหมายว่าด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง
- กฎหมายว่าด้วยการควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
- กฎหมายว่าด้วยสาธารณสุข
- กฎหมายว่าด้วยการประถมศึกษา

2. ความผิดคดีละเมิดเทศบัญญัติ และข้อบัญญัติจังหวัด

ส่วนการสืบสวน สอบสวนคดีความผิดอาญาที่ฝ่ายปกครองมีหน้าที่รับผิดชอบ โดยร่วมกับตำรวจในการสอบสวนคดีความผิดเหล่านี้ คือ

1. การร่วมสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติอื่น

ฝ่ายปกครองโดยเฉพาะนายอำเภอ ถือว่าเป็นผู้บริหารสูงสุดในเขตอำเภอ และปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ผู้บริหารสูงสุดในเขตกิ่งอำเภอจึงต้องมีหน้าที่ในการควบคุมการสอบสวน หรือร่วมสอบสวนในกรณีที่ดินนั้นเป็นคดีใหญ่หรือคดีสำคัญหรือคดีที่พนักงานฝ่ายปกครองฝ่ายอื่น และฝ่ายปกครองเป็นผู้จับกุม

2. ความผิดกรณีที่ข้าราชการสวนภูมิภาคและท้องถิ่น รวมทั้ง เทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบลและกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องหาคดีอาญา เพราะได้กระทำตามหน้าที่หรืออ้างว่าได้กระทำตามหน้าที่

⁸³ ข้อบังคับการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523, ข้อ 12.4, 12.5 และ 12.6

ตารางที่ 1 : ตารางแสดงอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองในการดำเนินคดีอาญาและงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เรื่อง	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง						หมายเหตุ
	ฝ่ายปกครอง	ตำรวจ	อัยการ	ศาล	ราชทัณฑ์	หน่วยงานอื่น	
1. การทำความเห็นแย้งคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการและคำสั่งนั้นไม่ใช่ของอัยการสูงสุด (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145)	/	/	/				- ผู้ว่าราชการในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครมีอำนาจทำความเห็นแย้ง
2. การควบคุมการสอบสวนคดีอาญา (ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ข้อ 12.4, 12.5 และ 12.7)	/	/					- อำนาจของปลัดกระทรวงมหาดไทย, ผู้ว่าราชการจังหวัด, นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ
3. กรณีผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอประสบเหตุความผิดอาญา (ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ข้อ 4.4)	/	/					- อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอเท่านั้น
4. กรณีตำรวจเห็นสมควรให้ฝ่ายปกครองสอบสวนหรือร่วมสอบสวน (ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ข้อ 4.3)	/	/					- อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด
5. การดูแลรักษาผู้ต้องหาหรือจำเลยที่วิกลจริต (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14)	/	/		/			- อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด
6. การควบคุมตัวจำเลยระหว่างการทูลเกล้าการบังคับโทษ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 246)	/	/		/			

เรื่อง	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง						หมายเหตุ
	ฝ่ายปกครอง	ตำรวจ	อัยการ	ศาล	ราชทัณฑ์	หน่วยงานอื่น	
7. การพิจารณาลำนวนการตาย ที่มีได้เป็นผลแห่งการกระทำผิด อาญา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 156)	/	/	/	/			- อำนาจของผู้ว่า ราชการจังหวัด
8. การให้ความร่วมมือจัดการ ตามหมายอาญาของศาล (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 61)	/	/		/			
9. การให้ความร่วมมือกับศาล หรือผู้พิพากษาในการวางระเบียบ และงานธุรการของศาล (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 10 (3))	/	/		/			
10. การให้ความร่วมมือกับ ราชทัณฑ์ในการพักการลงโทษและ การขอพระราชทานอภัยโทษ (ระเบียบกระทรวงมหาดไทยเรื่อง การพักการลงโทษ พ.ศ. 2496 และ หนังสือที่ มท 0914/ว 61 ลว 10 พฤษภาคม 2536 เรื่องการสอบ สวนเรื่องราวทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ขอพระราชทานอภัยโทษ)	/				/		
11. การสอบสวนคดีอาญาบาง ประเภท (ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่า ด้วยระเบียบการสอบสวนคดีอาญา บางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจาก กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2520)	/	/					ยกเว้น ในเขต กรุงเทพมหานคร
12. การสอบสวนคดีละเมิดข้อ บัญญัติ, ข้อบังคับขององค์กรปก ครองส่วนท้องถิ่น (ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่า ด้วยการเปรียบเทียบและการสอบ สวนคดีละเมิดเทศบัญญัติ ข้อ บังคับจังหวัด และข้อบังคับ สุขาภิบาล พ.ศ.2521	/	/				- องค์กรบริหาร ส่วนจังหวัด - เทศบาล	ยกเว้น - กรุงเทพมหานคร - องค์กรบริหาร ส่วนตำบล - เมืองพัทยา

เรื่อง	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง						หมายเหตุ
	ฝ่ายปกครอง	ตำรวจ	อัยการ	ศาล	ราชทัณฑ์	หน่วยงานอื่น	
13. การสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น (หนังสือด่วนมาก ที่ มท 0204/ว 60 ลง 17 มกราคม 2527 เรื่องการแก้ไขปัญหานุกรุกทำลายป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ)	/	/				- ป่าไม้ - ทหาร	
14. การสอบสวนกรณีข้าราชการต่องาคติอาญาในส่วนภูมิภาค (ข้อบังคับที่ 1/2509 เรื่องระเบียบการสอบสวนคดีอาญาในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี, ข้อ 13)	/	/					<u>ยกเว้น</u> ข้าราชการ ส่วนกลาง